

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby

Street art – barvy ulice

Bakalářská práce

Autor: Mertelíková Ilona

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání

Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Klára Zářecká, Ph.D.

Oponent: MgA. Petr Hůza

Zadání bakalářské práce

Autor: Ilona Mertelíková

Studium: P19P0398

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: **Street art - barvy ulice**

Název bakalářské práce AJ: Street art - street colors

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zaměří na zmapování vybraných českých a světových osobností street artu a vysvětlí rozdíly mezi street artem a graffiti. V rámci práce budou představeny jednotlivé techniky této tvorby. Pozornost bude věnována rozdílu mezi street artem jako uměním a street artem, který je považován za vandalismus. Součástí bakalářské práce bude také seznam legálních míst pro tvorbu street artu a graffiti v České republice. Praktická část práce představí vlastní autorskou tvorbu inspirovanou street artem pomocí techniky stencils (šablona) v kombinaci s volnou malbou. Jedná se o cyklus obrazů zrealizovaných na balících papírech a plátnech. K malbě budou použity aerosolové spreje a streetartové fixy.

Alessandra Mattanza, Street art – současná městská výtvarná scéna, Slovart, 2018. 254 s. ISBN 978-80-7529-556-9.

BANKSY. Banging your head against a brick wall. United Kingdom: Weapons of Mass Distraction, 2001. ISBN 09-541-7040-7.

Beneš Bohuslav Hrníčko Václav, Nápisy v ulicích, Brno: Masarykova univerzita, 1993. 206 s. ISBN 80-210-0323-5.

Jakš Filip (ed.), Pouliční umění. Teorie na ulici, Praha: Interaktiv.cz, 2008. 28 s. ISBN 978-80-903904-4-7.

LÉKO, István, POSPISZYL Tomáš, Street art Praha, Praha: Arbor vitae, 2007. 464 s. ISBN 978-80-86300-99-3.

Zadávací pracoviště: Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Klára Zářecká, Ph.D.

Oponent: MgA. Petr Hůza

Datum zadání závěrečné práce: 10.12.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou závěrečnou práci vypracovala pod vedením vedoucí závěrečné práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat své vedoucí práce Mgr. et Mgr. Kláře Zářecké Ph.D. za odbornou pomoc a rady, které mi během psaní bakalářské práce poskytla.

Anotace

MERTELÍKOVÁ, Ilona. *Street art – barvy ulice*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 43 s. Bakalářská závěrečná práce.

Bakalářská práce se zaměřuje na zmapování vybraných českých a světových osobností street artu a vysvětluje rozdíly mezi street artem a graffiti. V rámci práce jsou představeny jednotlivé techniky této tvorby. Pozornost je věnována rozdílům mezi street artem jako umění a street artem, který je považován za vandalismus. Součástí bakalářské práce je také seznam legálních míst pro tvorbu street artu a graffiti v České republice.

Praktická část práce představuje vlastní autorskou tvorbu inspirovanou street artem pomocí techniky stencils (šablona) v kombinaci s volnou malbou. Jedná se o cyklus obrazů zrealizovaných na balících papírech a plátnech. K malbě jsou použity aerosolové spreje a streetartové fixy.

Klíčová slova: street art, graffiti, stencils, Banksy, Jean-Michel Basquiat, Philippe Baudelocque, Blek Le Rat, Shepard Fairey, M-CITY

Annotation

MERTELÍKOVÁ, Ilona. *Street art - street colors*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. 43 pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis focuses on mapping selected Czech and world personalities of street art and explains the differences between street art and graffiti. Within the work, individual techniques of this work are presented. Attention is paid to the differences between street art as art and street art, which is considered vandalism. The bachelor's thesis also includes a list of legal sites for the creation of street art and graffiti in the Czech Republic.

The practical part of the work presents the author's work inspired by street art using the stencils technique (template) in combination with free painting. It is a cycle of paintings made on wrapping paper and canvas. Aerosol sprays and street art markers are used for painting.

Keywords: street art, graffiti, stencils, Banksy, Jean-Michel Basquiat, Philippe Baudelocque, Blek Le Rat, Shepard Fairey, M-CITY

Obsah

Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 Graffiti.....	9
1.1 Berlínská zeď.....	11
2.1 Historie graffiti a street artu u nás	12
2 Street art	15
1.2 Lennonova zeď	16
3 Street art a graffiti-umění nebo vandalismus?.....	18
1.3 Legální plochy	18
2.3 Seznam legálních ploch pro tvorbu graffiti a street artu v České republice.....	19
4 Umělci street artu	20
1.4 Banksy	20
2.4 Jean-Michel Basquiat	22
3.4 Philippe Baudelocque	23
4.4 Blek Le Rat.....	24
5.4 Shepard Fairey	25
6.4 M-CITY	26
PRAKTICKÁ ČÁST.....	28
5 Slovník pojmů	28
1.5 Techniky tvorby street artu.....	28
2.5 Představení praktické části bakalářské práce.....	30
3.5 Praktická část – průběh vzniku obrazů	32
Závěr.....	34
Seznam použité literatury a další zdroje.....	36
Použité zdroje obrázků v textu	37
Přílohy – praktická část – finální obrazy.....	39

Úvod

Téma bakalářské práce, tedy street art, vychází z mého dlouholetého zájmu o tento druh pouličního umění. Street art je pro mě zajímavý především tím, jak je přijímán širokou veřejností. Z toho důvodu se část práce zaměřuje právě na rozdíly mezi street artem vnímaném jako umění a street artem, který je považován za vandalismus. Práce také dokládá seznam legálních ploch pro tvorbu street artu a graffiti v České republice.

Kreslení po zdech je umělecká forma stará jako lidstvo samo. Od jeskynních maleb vede cesta do starověkého Říma a Egypta. Nástěnná malba se vyvíjela dále přes freskové výjevy románského slohu, gotiky, renesance a baroka. V renesanci vznikly některé z nejslavnějších nástěnných maleb, jako je například Michelangelova výmalba *Sixtinské kaple* a da Vinciho *Poslední večeře*. Barokní nástěnná malba námětově i po technické a formální stránce navazovala na renesanci. Kladla však větší důraz na doplnění architektury pomocí iluzivních prostředků. V období klasicismu ustoupila nástěnná malba kvůli oblibě závěsných obrazů a v umění 20. století je také využívána minimálně. Graffiti scéna se naopak začala na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 20. století objevovat a rozvíjet v New Yorku a postupně se rozšířila do celé Evropy. Street art se vyvinul z graffiti a následně pouliční umění dobývalo i galerie.

První kapitola se věnuje zmíněným tématům a dokládá stručné informace o umělcích, kteří se zasloužili o rozšíření a přijetí této techniky.

Následující část textu představuje vybrané streetartové umělce, kteří se jednotlivým technikám věnují. Důraz je kladen především na to, jak vnímají prostor, ve kterém tvoří a nahlíží na svá díla. Umělci představení v teoretické i praktické části jsou vybráni na základě jejich výrazného zasažení do streetartové umělecké scén. V praktické části se věnuji především technice stencils, tedy používání šablon, proto jsou představeni především osobnosti využívající šablony.

Cílem předkládané práce je vnést přehled o tom, jak se vyvíjela streetartová a graffiti scéna a představit vybrané české a světové umělce zabývající se nejrůznějšími technikami pouličního umění. Praktická část se zabývá apropriací děl šesti streetartistů představených v teoretické části. Apropiace obrazů je založená na zvolení ikonických prvků tvorby vybraných streetartových osobností.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Graffiti

Pojem graffiti pochází z italského slova sgrafito, což znamená vyrytý. Původně bylo toto slovo označením pro ryté kresby na stěnách domů. Dnes se jedná o obecný pojem pro většinou ilegální barevné postřiky zdí, stanic metra a veřejných prostor. K vývoji graffiti v uměleckou formu došlo v sedmdesátých letech 20. století. V tomto období se nastříkávání prostých politických hesel na domovní zdi přetvořilo v osobitý výtvarný a technicky zdokonalený styl. Některé z pouličních umělců brzy uznala i oficiální umělecká scéna. Těmito umělci byli například Keith Haring (1958–1990) a Jean-Michel Basquiat (1960–1988).¹

Na sklonku 60. let 19. století žil v New Yorku na 183. ulici mladík jménem Demetrius. Je známý pod přezdívkou TAKI 183, která vznikla z alternativy jeho jména a podle místa jeho bydliště. Živil se jako pěší doručovatel zásilek a při svých pochůzkách se podepisoval na ulicích pod touto přezdívkou. O tento záhadný podpis se začali zajímat obyvatelé a následně si tohoto podpisu všiml i deník The New York Times a z Demetria se stala celebrita. Tímto TAKI 183 podnítil generace jeho následovníků, kteří začali jednoduchou myšlenku psaní jména opracovávat a rozvíjet. Zmiňovaní writeři Basquiat a Haring se dostali až do světových galerií a do knih o dějinách umění. Haring navíc vnesl do původně nezávazné hry i sociální a politický rozměr.²

Obr. č. 1 – podpis TAKI 183

¹ ALTMANN, Lothar. *Lexikon malířství a grafiky*. Praha: Knižní klub, 2006. s. 212.

² OVERSTREET, Martina. *Graffiti we trust*. Praha: Mladá fronta, 2006. úvod

Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 20. století procházel New York významnou kulturně-sociální a politickou proměnou. Jednalo se o období těžké sociální a ekonomické krize. V tomto období zde byl veliký rozvoj sociálních hnutí a zároveň se New York v tomto období potýkal s nezaměstnaností a se změnou infrastruktury financování z federálních zdrojů. V New Yorku v těchto letech také prudce narůstala kriminalita a tvořilo se velké množství chudinských ghett ovládaných pouličními gangy. V chudých čtvrtích jako je Bronx, Harlem nebo Brooklyn se graffiti uchytlo nejdříve. Jeho tvůrci byli převážně teenageři afroamerického a hispánského původu. Graffiti se postupně rozšířilo do celého New Yorku a writeři³ se začali spojovat do gangů a skupin -tzv. crews. Graffiti má tedy stejně jako hiphopová kultura kořeny v ghettech sužovaných sociálními problémy. Zpočátku byla podstatou graffiti kvantita tagů, ale později se objevila potřeba originálního zpracování tagu tak, aby vynikal. Tvorba graffiti procházela změnami, které přinesly nové způsoby tvorby. Místo klasických fixů se začaly používat co nejširší značkovače a aerosolové spreje. Velmi oblíbené se stalo rovněž tagování vlakových souprav v metru, které projíždělo celým městem a dopravilo tak podpis i do vzdálených čtvrtí.⁴

Tvůrci graffiti tvořili skupiny, které soupeřily s jinými skupinami a ty přemalovávaly jejich práce. Writeři si často pořizovali fotografie svých děl. Autoři děl ale nebyli jediní, kdo malby dokumentovali. V sedmdesátých a osmdesátých letech působili v New Yorku dva fotografové. Jedním z nich byla Martha Cooperová (*1943) a druhý fotograf byl Henry Chalfant (1940). V těchto letech nasníмали celou řadu pomalovaných vlaků. Fotografové si postupně získali důvěru autorů graffiti a dostávali od nich tipy, kdy a kde dojde k malování na vagony.⁵

Na počátku sedmdesátých let se na newyorské scéně objevil writer s pseudonymem SUPER KOOL 223, který vyměnil originální trysku u spreje za širší. Tato přeměna trysky umožnila writerům pokrýt daleko větší plochu během kratšího času. Tato nová technika sprejování jim umožnila pracovat rychleji a na větší plochy. Širší tryska také dala sprejerům podnět k novým experimentům s tvarem písma.⁶

³ Viz. slovníček pojmů v příloze bakalářské práce

⁴ SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže*. Praha: Grada, 2010. s. 197.

⁵ MATTANZAOVÁ, Alessandra. *Street Art – současná městská výtvarná scéna*. Praha: Slovart, 2018. s. 16.

⁶ SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže*. Praha: Grada, 2010. s. 197.

Tvorba street artu a graffiti je úzce spojena s hip hopem⁷. Síla celé graffiti scény je v devadesátých letech tak mohutná, že ovlivňuje i tempo celé tehdejší hip hop kultury. Writeři se propojují s breakdancery a mnoho DJs i většina z rapperů vytváří graffiti.⁸

Fenomén graffiti byl šířen do dalších zemí různými způsoby. K šíření docházelo například prostřednictvím kultovních amerických filmů, pomocí lifestyleových magazínů, hudebních televizí nebo také pomocí konkrétního fyzického zážitku mladých Evropanů v podobě studentského pobytu v USA. Toto všechno umožnilo graffiti přeskocit zeměpisnou i kulturní propast mezi kontinenty a poprvé jasně demonstrovat jeho adaptabilitu na jakékoli prostředí. V Londýně, Paříži, Amsterdamu, Berlíně a například i v Mnichově se v průběhu osmdesátých a devadesátých let zrodily silné a kvalitní graffiti scény inspirované vrcholným stadiem newyorského graffiti. Tvorba graffiti v Evropě je sice silně inspirovaná New Yorkem, ale v každé evropské zemi se vytvořil částečně samostatný styl, a především odlišný přístup ke graffiti.⁹

Newyorskou scénou byl ovlivněn i writer s pseudonymem Blek le Rat (*1951), který se výrazně proslavil v osmdesátých letech dvacátého století v Paříži. Oživil zde totiž šablonové graffiti. Tato technika umělcům umožňovala rychle a často aplikovat motivy podle potřeby.¹⁰

Hranice mezi pouličním a současným uměním téměř neexistuje. Mnozí autoři street artu i graffiti vystudovali umělecké školy a ve značné míře dospěli ke stejným východiskům a postupům jako jiní „profesionální umělci“. Graffiti ve své původní podobě stále žije. Duch bezohlednosti, anarchie a zároveň vášnivě lásky k písmu a pokrývání všech dostupných ploch stále ovládá mnohá světová velkoměsta. Jedním z důvodů je touha soutěžit s ostatními, tedy ovládnout teritorium, být stále lepší a zdolávat překážky.¹¹

1.1 Berlínská zeď

V osmdesátých letech rozdělovala Berlín skoro čtyři metry vysoká a přes sto padesát kilometrů dlouhá zeď. Takový obrovský prostor pro tvorbu graffiti přitahoval mnoho umělců. Na západní straně zdi bylo umělcům malování dovoleno, ale na východní straně byla tvorba zakázána. Na zdi se většinou nacházela politicky motivovaná díla, neboť zeď samotná byla symbolem politiky oddělující západní a východní blok. Dnes je z této zdi zachována pouze

⁷ Viz. slovníček pojmů v příloze bakalářské práce

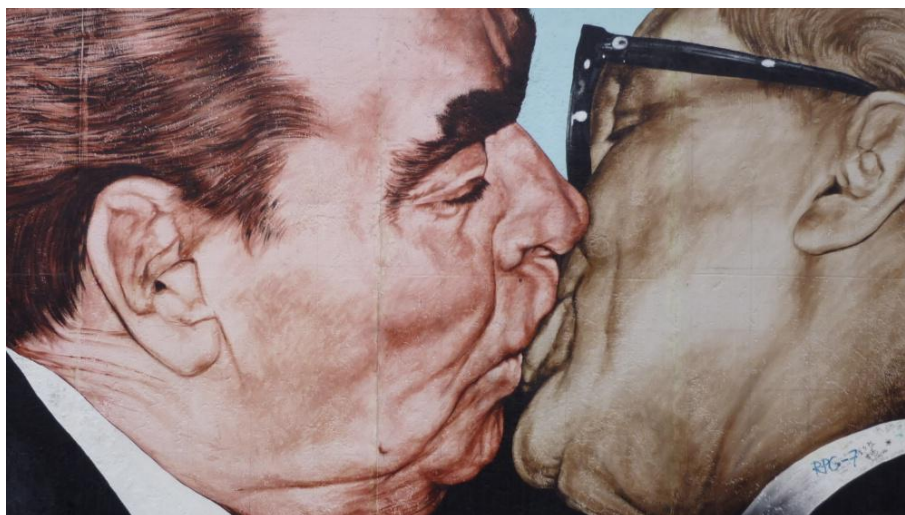
⁸ BROŽ, Vladimír. *Kmeny 90*. Praha: BiggBoss, 2016. s. 322.

⁹ Tamtéž, s. 308.

¹⁰ HARKER, Michael. *Icons of street art*. München: Kunth Verlag, 2019. s. 13.

¹¹ BROŽ, Vladimír, VESELÝ, Karel. *Kmeny: současné městské subkultury*. Praha: BiggBoss & Yinachi, 2011. s. 38.

část a slouží jako připomínka minulosti. Zachovaná část zdi patří The East Side Gallery a nejslavnější obraz zachovalé části nese název „Můj Bože, pomoz mi přežít tuto smrtící lásku“. Tento obraz namaloval v roce 1979 ruský umělec Dmitrij Vrubel (*1960). Obraz zobrazuje sovětského vůdce Leonida Brežněva a východoněmeckého vůdce Ericha Honeckera ve vřelém objetí.¹²

Obr. č. 2 – Berlínská zeď, malba Dmitrije Vrubela

Roku 1989 probíhala zmíněná demontáž berlínské zdi, které se zúčastnil se svými kamarády téhož roku také malíř Josef Achrer (*1951). Umělec započal svou malířskou kariéru už v dětství a výtvarné geny zdědil po svém otci, který byl také vášnivým amatérským malířem. Z politických důvodů nebyl Archer přijat na pražskou AVU ani UMPRUM a v letech 1974–1990 pracoval v národním podniku Výstavnictví Praha. Po revoluci začínal tvořit na volné noze a pořádat řadu výstav u nás i ve světě. V létě roku 1989 při bourání zdi v Berlíně strávil společně s přáteli čtyři noci. V době jeho příjezdu do Berlína byla již zeď z poloviny rozbouraná. Achrer říká, že na něj velmi zapůsobila rozsáhlost amatérských streetartových děl na kilometry dlouhé zdi. V současné době stále aktivně maluje a vystavuje.¹³

2.1 Historie graffiti a street artu u nás

Touto cestou se v průběhu devadesátých let umění graffiti dostalo i na naše území. Ze Západu k nám dorazili writeři a zárodky budoucí velké a překvapivě pevně vybudované scény. Writeři jako Popay, Drax, Candy, Azok, Sear, Ike a další tu nechali na zdech zprávy, jejichž rozluštění nám trvalo několik let. Nešlo totiž o další nový styl hudby, tance nebo

¹² MATTANZAOVÁ, Alessandra. *Street Art – současná městská výtvarná scéna*. Praha: Slovart, 2018. s. 19–20.

¹³ Josef Achrer (1951). Redirecting to <https://www.pametnaroda.cz/cs> [online]. Copyright © 2008 [cit. 19.03.2022]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/achrer-josef-1951>

módy, které je možné dešifrovat na základě minulých variací. Šlo o úplně nový a neznámý způsob zacházení s veřejným prostorem. O napodobování maleb těchto writerů se začala snažit celá první generace pražských graffiti writerů.¹⁴

Podobu graffiti nejen v Praze velmi ovlivňoval Berlín. Vlivem německých vzorů začali čeští writeři klást větší důraz na ostré kontury, velikost a čitelnost písma. V polovině devadesátých let mnozí z průkopníků street artu a graffiti končí na scéně a objevují se noví lidé, kteří již mají k dispozici kvalitní barvy i informace o vývoji v zahraničí. V tomto období dochází k výraznému navýšení počtu writerů. Později docházelo k postupnému úpadku graffiti a začal se profilovat nový umělecký směr – street art, který začal stejně jako graffiti využívat veřejný prostor. Street art nastoupil pomalu a nenápadně a nedržel se již přísných pravidel uzavřené graffiti subkultury a začal materiálně experimentovat. Tvůrce street artu už také nemusel být členem žádné crew.¹⁵

V roce 2006 vzniká multifunkční prostor Trafačka. Jedná se o výstavní prostor, dílnu a zázemí umělců tvořících v ulicích Prahy. Trafačku založil Jan Kaláb (*1978), což je český street artový umělec a graffiti writer. V Galerii Trafačka se konalo nespočet výstav, módních přehlídek, performancí, koncertů, divadelních představení a uměleckých festivalů. V roce 2008 proběhl v Praze první velký streetartový festival *NAMES fest*, který pořádala komunita kolem o. s. Trafačka. *NAMES fest* rozpoutal diskusi o umění ve veřejném prostoru, vzbudil zájem veřejnosti a zároveň umožnil navázání nových přátelství a spolupráce mezi streetartovými umělci. Dalším důležitým rokem pro streetartovou scénu je rok 2010, kdy Česká republika prezentovala na světové výstavě v Šanghaji streetartovou expozici Metopolis. Zde vystavovali umělci Cryptic, Masker, Pasta, Point, Tron a Skarf. Tato výstava byla následně přesunuta do galerie DOX v Praze. Na přelomu let 2012 a 2013 probíhala další významná výstava v Městské knihovně v Praze. Zde vystavovali svá díla tito umělci: Akay, Bates, Delta, Epos 257, M-City, Masker, Point, Swoon, Tron a další. Návštěvnost výstavy byla velmi vysoká a výstava dokázala přitáhnout pozornost médií i veřejnosti.¹⁶

V současnosti patří mezi nejvýraznější osobnosti českého street artu Jan Kaláb. Jan Kaláb absolvoval Akademii výtvarných umění a jeho osobnost spojuje oblast graffiti, street artu a umění. Jako writera ho můžeme najít pod přezdívkou Point, Cakes nebo Splash. Jan Kaláb bývá často označován za zakladatele 3D graffiti u nás. Ve svých pracích využívá nejrůznějších

¹⁴ BROŽ, Vladimír. *Kmeny 90*. Praha: BiggBoss, 2016. s. 308–312.

¹⁵ KRATOCHVÍLOVÁ, Jitka. *Street art*. Ústí nad Labem: UJEP, 2014. s. 37–39.

¹⁶ Tamtéž, s. 40.

materiálů a technik (dřevo, karton, polystyren, plast, sprej, akrylové barvy, světlo). Pracuje s různými měřítky (od drobných nápisů až po několikametrové instalace). Jan Kaláb pracuje i s úpravami veřejného prostoru, jedná se například o vybarvování záplat na chodnících, barvení kaluží, dlažebních kostek aj. V současnosti se umělec věnuje velkoformátové abstraktní malbě.¹⁷

Pod jménem Point vyřezával velká abstraktní písmena, která umísťoval do ulic na zdi. Tvorba velkých graffiti písmen vedla k abstrakci, kterou následně umělec prozkoumává pomocí akrylových barev a štětce. Jan Kaláb měl svou první samostatnou výstavu roku 2008 v Praze, jeho další výstavy se odehrály v Rumunsku, Argentině, Německu a ve Spojených státech. V umělcových nedávných experimentech je klíčová dynamika. V nedávných experimentech například fotil své obrazy v ulicích nejrůznějších měst, například v New Yorku.¹⁸

Obr. č. 3 – Jan Kaláb, nástěnná malba, Mrštíkova, Praha

¹⁷ KRATOCHVÍLOVÁ, Jitka. *Street art*. Ústí nad Labem: UJEP, 2014. s. 39.

¹⁸ Jan Kaláb. Jan Kaláb [online]. Dostupné z: <http://www.jankalab.com/bio/>.

2 Street art

Stejně jako graffiti má street art původ v Americe. Street art je doslova umění, které lze na ulici najít. Pouliční umění lze definovat jako „umělecké dílo ve veřejném prostoru, které je vytvořeno pro spotřebu mimo prostředí typické umělecké galerie“. ¹⁹

S příchodem street artu se vše změnilo a z podceňovaného a mnohými opovrhovaného žánru umění ulice se stala módní záležitost. Personální kaligrafii tagů a tvarů částečně nahradily šablony, nálepky a obrazová forma. Street artová díla jsou do veřejného prostoru umisťována poněkud méně agresivně než graffiti. Street art je více přijímán jako legitimní umělecká disciplína. Umění street artu obsahuje různá média, jako je socha, objekt, video nebo obří nástěnná malba. ²⁰

Škála sdělení street artu je oproti tradičnímu graffiti daleko širší. Jeho poselství je často protikonzumní a politické. Estetiky a techniky street artu však v posledních letech uplatňuje i reklama, protože využívá jeho sílu a přitažlivost pro mladé publikum. Mnohé společnosti včetně těch pražských podnikají reklamní kampaně vedené prostředky street artu. Tyto společnosti spolupracují s celou řadou osobností, které se tímto uměním zabývají, a sponzorují je. Street art si ale přesto od reklamy drží odstup, protože je především masovým hnutím. Street art dobýval svět krok za krokem bez ohledu na jazykové, kulturní nebo náboženské bariéry, a hlavně bez omezení ekonomickými limity. Street art se odlišuje od graffiti také tím, že umělci raději spolupracovali, než aby proti sobě bojovali. ²¹

Zatímco graffiti se spokojilo hlavně s propagací vlastního jména, street art začal pro sociální a politická témata nebo také k upoutání svého publika používat humor. Většina práce se sice odehrávala v ilegalitě, ale tento otevřenější přístup přiměl některé galerie a sběratele street art respektovat a poté se začaly organizovat první přehlídky následované reklamními agenturami. Prvním velkým průkopníkem street artu, který se dostal až do galerií, byl zmiňovaný Keith Haring. Haring byl inspirovaný pouličními nápisy, které nacházel po celém New Yorku. Graffiti ho zaujalo natolik, že sám začal po ulicích kreslit. Nevyužíval už písmo, ale vyvinul vlastní styl kreseb. Kresby vycházely z populární kultury a zobrazovaly lidi a zvířata, které Haring maloval jednoduchou linkou. Keith Haring

¹⁹ <https://www.dictionary.com>

²⁰ BROŽ, Vladimír, VESELÝ, Karel. *Kmeny: současné městské subkultury*. Praha: BiggBoss & Yinachi, 2011. s. 37–38.

²¹ MATTANZAOVÁ, Alessandra. *Street Art – současná městská výtvarná scéna*. Praha: Slovart, 2018. s. 16–17.

byl významným zdrojem inspirace pro mnoho dalších umělců. To samé platí o Jeanu-Michelovi Basquiatovi, který ve stejné době jako Haring pokročil od psaní graffiti k malbám na plátno, jež prodával v galeriích umění. Jeden z nejslavnějších tvůrců street artu současnosti je umělec s pseudonymem Banksy, kterého inspiroval Blek le Rat. V současné době má ve většině evropských velkoměst graffiti a street art své místo a umělci jezdí malovat po celém kontinentě. Vycházejí zájmové časopisy, které toto umění dokumentují a inspirují nové generace. Scéna tohoto umění se stále proměňuje a k největšímu rozvoji došlo s příchodem internetu. Díky internetu došlo k růstu mezinárodní spolupráce a díla je možné prezentovat on-line. Popularita street artu tak vzrůstá a v ulicích pracuje víc tvůrců. Všichni writeři a umělci hledají nejvhodnější místa k realizaci svých děl a vzájemně se motivují a ovlivňují. Vzájemné ovlivňování tvůrců a postupné překračování hranic vede ke zvýšení kvality a výsledků.²²

1.2 Lennonova zeď

Již v prosinci roku 1980 byl na Velkopřevorském náměstí na pražské Kampě vytvořen improvizovaný památník Johna Lennona. Roku 1981 se na tomto náměstí poprvé sešli lidé a byla založena tradice vzpomínkového setkání k uctění památky Johna Lennona. Tento památník byl o pár měsíců později zničen policií a nahrazen plakátovací plochou. Podoba Lennonovy zdi se měnila až do roku 1998, kdy anonymní mladí lidé na zeď umísťovali kresby a nápisy. Na podzim v roce 2000 byla zeď přemalována na zeleno „výtvarnou“ skupinou *Rafani*. Tato skupina svůj počín prezentovala jako provokaci, odpovídající na soudobou politickou situaci. Památkový úřad magistrátu následně nechal roku 2001 zeď přetřít okrovou barvou. Na zdi se ale záhy objevily nejrůznější nápisy a kresby.²³

²²MATTANZAOVÁ, Alessandra. *Street Art – současná městská výtvarná scéna*. Praha: Slovart, 2018. s. 20.

²³BROŽ, Vladimír. *Kmeny 0: městské subkultury a nezávislé společenské proudy před rokem 1989*. Praha: BiggBoss & Yinachi, 2013. s. 448–446.

Obr. č. 4 – Lennonova zeď

3 Street art a graffiti-umění nebo vandalismus?

Tvorba writerů se dá rozlišit na legální a ilegální graffiti. Ilegální tvorba zahrnuje veškerou tvorbu na cizím majetku bez předchozí dohody a souhlasu. Legální tvorba vzniká na předem smluvených legálních plochách. S postupem vývoje graffiti a street artu se čím dál více vedly diskuse o tom, zda se jedná o umělecký projev. Ještě v polovině osmdesátých let byl tento fenomén ve Francii vnímán jako svérázná forma pop-artu. Nápisy či barevné plochy na městských budovách začaly přitahovat pozornost psychologů, sociologů i teoretiků umění. V Paříži na univerzitách začaly vznikat katedry pro studium graffiti, ale tagů, nápisů a pomalovaných ploch stále přibývalo. Graffiti vznikalo i na soukromých majetcích, a dokonce i na historických budovách. Veřejnost tímto začala graffiti odmítat.²⁴

Důvodem pro tvorbu graffiti je nejčastěji vlastní umělecké vyjádření a zanechání poselství. Na graffiti se ale mnohdy pohlíží jako na vandalismus, protože writeři často sprejují na soukromé budovy. V důsledku toho se v řadě velkoměst úřady rozhodly nabídnout místa, kde se autoři mohli legálně učit a vypracovávat si svůj vlastní styl.²⁵

Nezákonně pracující umělci někdy dostali pouze varování nebo jim byly zabaveny materiály či plakáty. Například ve Finsku v Helsinkách roku 1998 byla nulová tolerance k pouliční malbě, to znamenalo, že všechna díla v ulicích byla ilegální a vztahovaly se na ně tresty s vysokými pokutami. Pokuty byly vymáhány najatými soukromými agenturami. Tato politika ve Finsku skončila roku 2008, kdy byly i zde zřízeny legální stěny.²⁶

1.3 Legální plochy

Města se tedy snaží předcházet sprejování na nelegální plochy tím, že vyhražují tzv. legální plochy, kde se mohou writeři realizovat. Legální plochy slouží jako alternativa k nelegální tvorbě. Mnozí writeři však tyto plochy nepřijímají, protože jim pak chybí pocit „adrenalinové činnosti“. Legální plochy mohou u mládeže rozvíjet zájem o architekturu, výtvarné umění a estetiku a zároveň mohou přispívat k rozvoji talentu. Pro mladé mohou také představovat místo setkávání.²⁷

²⁴ SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže*. Praha: Grada, 2010. s. 198.

²⁵ *Graffiti – Zwischen Kunst und Vandalismus*. KFV – Kuratorium für Verkehrssicherheit. Startseite [online]. Dostupné z: <https://www.kfv.at/graffiti-zwischen-kunst-und-vandalismus-2/>.

²⁶ MATTANZAOVÁ, Alessandra. *Street Art – současná městská výtvarná scéna*. Praha: Slovart, 2018. s. 20.

²⁷ SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže*. Praha: Grada, 2010. s. 205.

2.3 Seznam legálních ploch pro tvorbu graffiti a street artu v České republice

Jihočeský kraj - České Budějovice, Tábor

Jihomoravský kraj - Blansko, Brno, Břeclav, Bystřice nad Pernštejnem, Hodonín, Mikulov, Moravský Krumlov, Znojmo

Karlovarský kraj - Karlovy Vary, Sokolov

Kraj Vysočina - Jihlava, Chotěboř, Náměšť nad Oslavou, Třebíč

Královehradecký kraj - Hradec Králové, Jaroměř, Nové Město nad Metují, Trutnov, Náchod

Liberecký kraj - Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Jilemnice, Liberec, Turnov

Moravskoslezský kraj - Havířov, Opava, Orlová, Ostrava, Bohumín, Krnov

Olomoucký kraj - Lipník nad Bečvou, Olomouc

Pardubický kraj - Pardubice, Chrudim, Žamberk, Jablonné nad Orlicí, Ústí nad Orlicí

Plzeňský kraj - Plzeň, Rokycany

Středočeský kraj - Kladno, Kolín, Lysá nad Labem, Mělník, Mladá Boleslav, Nymburk, Poděbrady, Rakovník

Ústecký kraj - Děčín, Chomutov, Janov, Jirkov, Litoměřice, Litvínov, Louny, Most, Rumburk, Štětí, Teplice, Ústí nad Labem

Zlínský kraj - Otrokovice, Uherské Hradiště, Valašské Meziříčí, Vsetín, Zlín

Praha - Barrandovský most, Gymnázium Přípotoční, Modřany, Orionka, Palmovka, Prosek, Těšnov, Vltavská, Vršovická ul., Krč, Žižkov, Praha 11²⁸

²⁸ http://www.ustaf.cz/radical/?page_id=84.

4 Umělci street artu

1.4 Banksy

Banksy se stal i přes svou anonymitu hvězdou, na slávě mu však rozhodně nezáleží. Tento umělec by dál dělal to, co dělá, i kdyby se o něj nikdo nezajímal. Toto tvrzení dokládá fakt, že dosud neodhalil své jméno ani totožnost. Rozhovory poskytuje velmi málo a pro jejich uskutečnění používá e-mail. O umělcově identitě každý mlčí, říká se, že Banksy nemusí být jeden člověk, ale společenství umělců spolupracujících po celém světě. Na tom, kdo tento streetartový umělec je nezáleží. Banksy pro společnost znamená určitý druh sdělení. Jeho projevem jsou slova, malby, nápady a obrazy, které vedou k reflexi a ke kladení nejrůznějších otázek.²⁹

Banksyho malby se staly ikonami. K jeho nejvýraznějším obrazům patří muž v masce, který se chystá hodit kytici květin místo bomby, krysa oznamující zrození nové rasy, dívka vypouštějící červený balonek a také dvojice policistů, kteří se překvapivě líbají. V Banksyho tvorbě se často objevují také známé postavy. Mona Lisa v Banksyho pojetí drží raketomet nebo ukazuje své pozadí. Další známou postavou, která se objevuje v jeho díle je britská královna s bleskem ve tváři nebo Steve Jobs putující s batohem na rameni. Vše kolem Banksyho identity je tajemné. Jeho tvář nikdy nebyla odhalena, umělec dává přednost tomu, aby na zdech vyjadřoval své myšlenky, aby provokoval a prezentoval se prostřednictvím své umělecké tvorby.³⁰

Banksy se na ulici pohybuje už od dob, kdy ještě tvorba street artu nepředstavovala trend. K tvoření šablon se dostal ve svých osmnácti letech, když se skrýval před policií. Vedlo ho k tomu to, že potřeboval svá díla tvořit rychle. Svými díly podněcoval revoluci v umění a také ve způsobu myšlení. Zpočátku jeho tvorby za něj promlouvala pouliční stvoření v podobě krys, opic, slonů, goril nebo prasat, která do veřejného prostoru maloval pomocí šablon. Tato zvířata se stala nositeli nejrůznějších myšlenek a sdělení a zároveň se proměnila v posly silných slov s politickým a pacifistickým podtextem. Prvním streetartovým umělcem, který maloval krysy, ale nebyl Banksy, nýbrž zmíněný umělec Blek le Rat.³¹

29 *Slavný pouliční umělec Banksy v Praze vystavuje svůj street art. Ale jen napůl, protože „copyright je pro lůzry“*. CzechCrunch. [online]. Dostupné z: <https://cc.cz/slavy-poulicni-umelec-banksy-v-praze-vystavuje-svuj-street-art-ale-jen-napul-protoze-copyright-je-pro-luzry/>.

³⁰ MATTANZA, Alessandra. *Street Art – současná městská výtvarná scéna*. Praha: Slovart, 2018. s. 36.

³¹ MATTANZA, Alessandra. *Banksy*. Praha: Universum, 2021. s. 30–35.

V současnosti jsou Banksyho díla často snímána a renovována, někdy jsou dokonce odřezávána ze zdí a prodávána majitelům galerií nebo na aukcích. Banksyho obdivovatelé jsou i celebrity. Jednou z nich je například Kate Moss, kterou umělec portrétoval ve stylu, jakým Andy Warhol zpodobnil Marilyn Monroe. Mezi jeho další slavné obdivovatele patří také Jude Law, Christina Aguilera, Brad Pitt a Angelina Jolie. Odstraňování Banksyho děl i se zdmi, na nichž vznikla, a jejich následné prodávání na aukcích se děje vždy zcela proti autorově vůli. Banksy vytváří umění, které má být na ulici všem dostupné. Tvrdí, že jeho umění je svobodné, demokratické a nepodléhá institucím, které chtějí rozhodovat co umění je a co ne.³²

Obr. č. 5 – Banksy-Muž s kytkou

Obr. č. 6 – Banksy-Dívka s červeným balónkem

³² MATTANZA, Alessandra. *Banksy*. Praha: Universum, 2021. s. 20-37.

2.4 Jean-Michel Basquiat

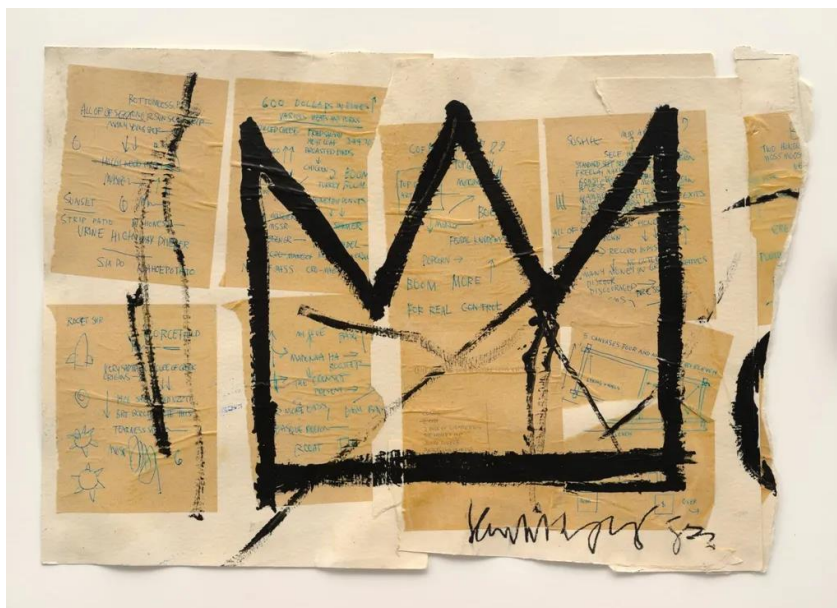
Jean-Michel Basquiat byl umělec, jehož díla jsou úzce spojována s uměním graffiti. Tuto techniku začal používat v roce 1977, tehdy mu bylo sedmnáct let. V roce 1978 začal Basquiat získávat popularitu, díky své účasti v televizním pořadu TV Party. Do povědomí veřejnosti se umělec dostal v červnu roku 1980, kdy se zúčastnil výstavy The Times Square Show. Jean-Michel Basquiat čerpá náměty do svých prací z běžného života v New Yorku. Umělec maloval na nejrůznější povrchy – na zdi, plátna, dveře i nábytek. Mezi hlavní prvky, které se v jeho tvorbě objevovaly, patřily zejména hrubě namalované figury, ručně vepsané citáty a matematické vzorce. Jak již bylo zmíněno, Basquiat byl, stejně jako Keith Haring, jedním z prvních průkopníků street artu. Tvorbu těchto dvou umělců obdivovala široká veřejnost a jejich díla se dostala až do galerií.³³

Umělec ve své tvorbě vycházel i ze svých zkušeností z ulice. V sedmdesátých letech plnila ulice New Yorku jeho přezdívka SAMO společně s piktogramem korunky. Korunka se stala umělcovým tagem a posílala ostatním writerům zprávu, že je její autor králem na určitém území. Zároveň byl tento piktogram zvolen z toho důvodu, že ve svých dílech nasazoval umělec korunu těm, které uznával nebo ho ovlivnili.³⁴ Použití koruny bylo inspirováno logem Kings Word Production, která zveřejnila jednu z Basquiatových oblíbených show The Little Rascals. Zmíněná přezdívka a piktogram se objevují i v jeho pozdější tvorbě, slouží jako odkaz k ulici, která je pro Basquiata magickým místem a zároveň zdrojem všeho dění.³⁵

³³ Jean-Michel Basquiat. Artmuseum. [online] Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=139.

³⁴ *What does the crown in Basquiat's paintings mean?* Public Delivery. [online]. Dostupné z: <https://publicdelivery.org/basquiat-crown/>

³⁵ LEWISOHN, Cedar. *Street art: the graffiti revolution*. London: Tate, 2009. s. 48.

Obr. č. 7 – Basquiat-piktogram koruny

3.4 Philippe Baudelocque

Philippe Baudelocque se narodil ve Villecresnes ve Francii. Na umělcovu tvorbu měla velký vliv jeho rodina. Jeho otec byl sváteční malíř a jeho matka se věnovala hudbě, rodiče umělce i jeho sourozence pomocí knih vedli k poznávání rostlin, zvířat, kamenů a hvězd. Zvířecí a rostlinné motivy se odráží v umělcově pozdější tvorbě, která započala studiem umění v Paříži. Proslavil se zejména tím, že vypracoval vlastní unikátní styl v sérii *Kosmická zvířata* z roku 2009. Tato série sestává z velkých zobrazení divokých zvířat a jejich podoba tvoří mozaiku. Svá díla Baudelocque vytváří tak, že na černé pozadí umísťuje bílé linky olejem či křídou. Umělec využívá ve svých dílech kombinaci černé a bílé barvy z toho důvodu, že se jedná o čistou, úspornou a velmi praktickou techniku. Podle umělce černobílá tvorba navíc evokuje křehkost existence.³⁶

³⁶ MATTANZAOVÁ, Alessandra. *Street Art – současná městská výtvarná scéna*. Praha: Slovart, 2018. s. 56–58.

Obr. č. 8 – Philippe Baudelocque-Kosmická zvířata

4.4 Blek Le Rat

Blek Le Rat je pařížský streetartista, který jako jeden z prvních začal ve svých dílech využívat šablony v podobě zvířat. Jeho častým námětem jsou šablonové krysy. On sám o krysách tvrdí, že jsou to jediná zvířata, která ve městě žijí naprosto volně a která se stejně jako street art rozlezou úplně všude. Původní krysy tvořené pomocí šablon mají čistě evropský rodokmen. Anglický název *rat* je přesmyčkou anglického výrazu pro umění – *art*. Krysa je navíc ikonickým městským tvorem. Je tedy příznačné, že se tento hlodavec stal také ikonou nové evropské streetartové tradice.³⁷

Tvorba tohoto umělce vedla k rozvoji vysoce kvalitních šablon. Streetartisté mohli pomocí šablon tvořit mnohem rychleji a efektivněji. Blek Le Rat se při své práci nesoustředil na těžce dostupná místa, jako jsou střechy nebo vlaky, ale maloval na místa, která jsou dobře viditelná pro policii, a především pro veřejnost.³⁸ Díla, která Blek Le Rat tvoří, na sebe strhávají mediální pozornost a přitahují davy obdivovatelů. Umělec opakovaně pracuje s motivem zobrazujícím jeho samotného, kdy drží v ruce tašku plnou věcí a také ceduli, která v podobě národní vlajky nebo konkrétního jména hlásá cíl jeho cesty.³⁹

³⁷ Blek le Rat. Alexandre Green [online]. Dostupné z: <https://blekleratoriginal.com/blek-le-rat>.

³⁸ STAHL, Johannes. *Street art*. Rheinbreitbach: h.f.ullmann, 2013. s. 196–197.

³⁹ HUNTER, Garry. *Světový street art*. Brno: CPress, 2017. s. 14–16.

Obr. č. 9 – Blek Le rat

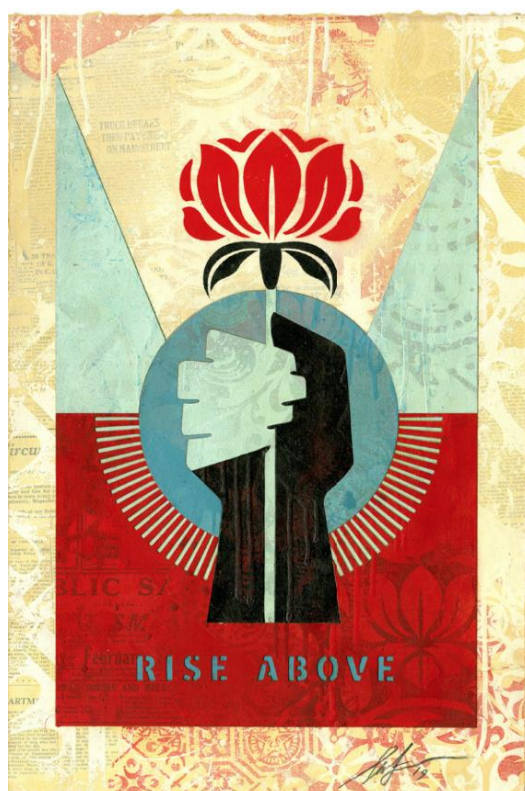
5.4 Shepard Fairey

Umělcova tvorba sblízuje street art s postupy grafického designu. Jeho nejrozšířenější dílo nese název *Obey*. Tato akce čerpá ze sloganu, který použil ve filmu Johna Carpentera *They Live* profesionální wrestler Roddy Piper. Shepard Fairey (*1970) vytvořil také plakáty pro podporu kandidatury Baracka Obamy na prezidenta USA.⁴⁰

Během prezidentské kampaně se Faireymu dostalo ještě mnohem větší slávy. V roce 2008 vytvořil pro budoucího prezidenta plakát *Hope*. Od této chvíle je řazen k nejslavnějším umělcům současnosti. Jeho díla se nacházejí ve významných muzeích, například v National Portrait Gallery in Washington, Smithsonian Museum nebo v County Museum of Art v Los Angeles. První výstava tohoto autora s názvem *Supply & Demand* se konala v The Institute of Contemporary Art in Boston roku 2009. Na výstavě se objevila díla s použitím různých technik a médií jako tisky, šablony, kresby, ilustrace a koláže. Shepard Fairey spolupracuje s různými neziskovými sdruženími a organizacemi, jednou z nich je například nadace Music is Revolution na podporu talentové mládeže. Umělec se také podílel na dokumentu *Let Fury Have the Hour* a dále také založil Alternate Graphics na potisk triček a designové studio.⁴¹

⁴⁰ HUNTER, Garry. *Světový street art*. Brno: CPress, 2017. s. 36.

⁴¹ MATTANZAOVÁ, Alessandra. *Street Art – současná městská výtvarná scéna*. Praha: Slovart, 2018. s. 128-132.

Obr. č. 10 – Shepard Fairey

6.4 M-CITY

M-CITY se narodil roku 1978 v Polsku, byl obklopen továrnami, elektrárnami, komíny a jeřáby. Prostředí, ve kterém vyrůstal, velmi ovlivnilo jeho pozdější tvorbu. Vystudoval grafické umění na Akademii výtvarných umění v Gdaňsku a zde roku 2013 získal doktorát. V této době vyvinul svůj styl spojování stovek pečlivě vyřezaných šablon. Od roku 2015 vede Ateliér street artu na Akademii umění ve Štětíně a zároveň je také kurátorem galerie v Gdyni a Gdaňsku.⁴²

Pro práci tohoto umělce je typický silně velkoměstský nádech. Nejčastějšími náměty jeho děl jsou lodě a loděnice, továrny, mosty, tunely, tramvaje, komíny a letadla. Jeho ztvárnění postav se podobá komiksovému a jeho malby skvěle zapadají do architektury a okolí. M-CITY pracuje tak, že přikládá několik šablon k sobě jako skládačku. Vypracoval si unikátní techniku, která se řídí téměř matematickým řádem, protože tvrdí, že u šablon nelze měnit rozměry. M-CITY přiznává, že všechna jeho díla neobsahují nějaké poselství, tvrdí, že některá

⁴² *M-City – Urban Nation*. Urban Nation [online]. Dostupné z: <https://urban-nation.com/artist/m-city/>.

z nich mají čistě dekorativní funkci. Díla tohoto umělce jsou převážně laděná do černobílé barvy. O svých dílech autor říká, že jeho nejoblíbenějším je vždy to nejnovější.⁴³

Obr. č. 11 – M-CITY

⁴³ MATTANZAOVÁ, Alessandra. *Street Art – současná městská výtvarná scéna*. Praha: Slovart, 2018. s. 170–175.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Slovník pojmů

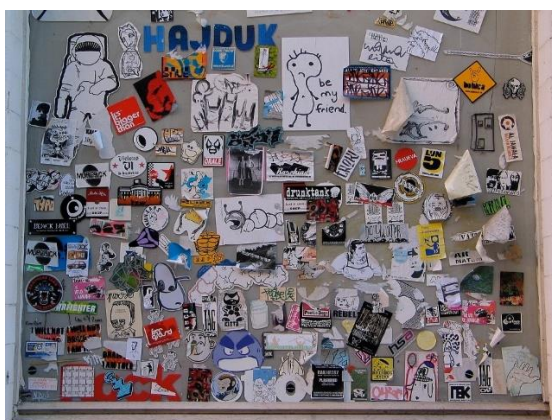
Hip hop: Jedná se o městskou hudební subkulturu, která vznikla během sedmdesátých let v černošských ghettech v USA, kdy začaly do afroamerických čtvrtí v New Yorku pronikat jamajské hudební trendy. Hudební styl této subkultury je tvořen ze dvou hlavních elementů, těmi jsou rapování a DJ-ing. Hip hop je také úzce spojen s graffiti a streetartem.⁴⁴

Writer: Pod pojmem writer se rozumí sprejer, často zaměřený na písmo. K psaní a sprejování obrazů využívá veřejná místa, často vagony vlaků a metra nebo stěny budov.

1.5 Techniky tvorby street artu

Zatímco při tvorbě graffiti je pro tvorbu využíváno převážně volných ručních sprejů, při tvorbě street artu se využívají nejrůznější techniky. Mezi ně patří například využívání šablon při aplikaci děl, nálepky, wheatpasting, mozaiky a videoprojekce. Zmíněné techniky dodávají této tvorbě umělečtější pojetí, řada tvůrců street artu vychází z grafiky, ilustrace nebo mají klasické výtvarné vzdělání. Právě stickers (nálepky) jsou perfektním médiem, protože jejich umístování je možné i přes den.⁴⁵

Stickers: nálepky, tzv. stickers, jsou základní technikou streetartového umění. Zpočátku nálepka nesla stejnou informaci jako tag a byla pouhým podpisem writera. Časem vznikly i komerční nálepky a dnes jsou už zbaveny původního poslání. Nálepky se staly platformou pro šíření názorů autora a stala se z nich umělecká díla.⁴⁶

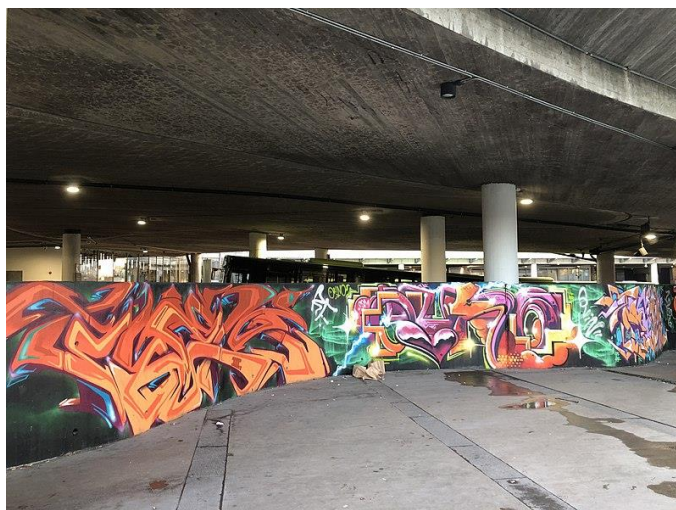
Obr. č. 12 – Nálepka na okně, Amsterdam

⁴⁴ eStránky.cz [online]. Dostupné z: https://lenasobina.estranky.cz/clanky/co-to-vlastne-hip-hop-je_-_.html

⁴⁵ VERSTEEG, Chris. *Předmluva, Street Art – současná městská výtvarná scéna*. Praha: Slovart, 2018. s. 16.

⁴⁶ KRATOCHVÍLOVÁ, Jitka. *Street art*. Ústí nad Labem: UJEP, 2014. s. 55.

Tagging a bombing: základní techniky graffiti. Dnes tyto techniky řadíme do streetartového proudu. Jedná se o techniky pracující s médiem lihového fixu nebo aerosolového spreje. Tagging vznikl v sedmdesátých letech minulého století. Tagování patří k prvním výtvarným projevům hiphopové subkultury. Tagování je založeno na principu soutěživosti a je spojeno s adrenalinem. Jedná se o ponechávání podpisů ve veřejném prostoru, tagování je považováno za trestný čin či vandalství. Bombing je technika graffiti, kdy writer používá aerosolové spreje a na ilegální plochu nastříká jednoduchý dvojrozměrný nápis. Barevnost nápisu je omezená, často jsou použity pouze dvě nebo tři barvy. Stejně jako u tagování se jedná o ilegální, rychlou a adrenalinovou záležitost. U bombingu se cení atraktivita místa a velikost a viditelnost nápisu. Pojmem training je nazývána malba na vagóny metra či vlaku. Jedná se také o počín spojený s adrenalinem. Training se v této subkultuře velmi cení, protože podpis writera je pohyblivý a tím pádem viditelný pro více lidí.⁴⁷

Obr. č. 13 – Tagging, Norsko, Oslo

Stencils: forma graffiti, která využívá šablony vyrobené z papíru, lepenky nebo jiného materiálu. Technika stencils (šablona) napomáhá rychlé a efektivní reprodukci obrazu. Požadovaný design je tedy vyříznut do vybraného materiálu a poté je obraz přenesen na zvolený povrch pomocí barvy ve spreji nebo roll-on barvy. Jedná se tedy o proces nanášení barvy přes šablonu tak, aby se vytvořil obraz na zvoleném povrchu.⁴⁸

⁴⁷ KRATOCHVÍLOVÁ, Jitka. *Street art*. Ústí nad Labem: UJEP, 2014. s. 49.

⁴⁸ Stencil graffiti – Wikipedia. [online]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Stencil_graffiti.

Obr. č. 14–16 – Ukázka vlastní tvorby pomocí šablon

Wheatpasting: tato technika napomáhá umělcům a skupinám k šíření propagandy a uměleckých děl. Připravené plakáty je možné touto technikou vylepit velmi rychle, protože je využíváno tekuté lepidlo vyrobené z pšeničné mouky nebo škrobu a vody.⁴⁹

Světelný street art: tvorba tohoto umění se děje přes projektor, který přenáší obraz na konkrétní budovu. Další technikou streetartu je kresba laserem, kdy umělci proces malby snímají na dlouhou expoziční dobu na fotoaparát. Výsledkem takové práce je kresba světlem zdokumentovaná pomocí fotografie.⁵⁰

Guerillové tendence: nejznámější guerillovou tendencí ve streetartovém umění je tzv. guerilla gardening. Jedná se o skupiny aktivistů, které se svolávají přes sociální sítě a po nocích podnikají invaze do městského veřejného prostoru. Veřejný prostor osazují zelení, kterou umísťují velmi netradičně, například do odpadkových košů, poštovních schránek a puklin ve zdi. Tato streetartová činnost se také řadí mezi ilegální. Prostorové instalace a objektová tvorba tvoří podstatnou část streetartového umění. Při prostorové instalaci využívají umělci nejrůznějších materiálů jako je dřevo, polystyren a plast. S pomocí těchto materiálů vznikají trojrozměrné instalace a jedná se tedy o vznik 3D graffiti.⁵¹

2.5 Představení praktické části bakalářské práce

Praktická část bakalářské práce se zaměřuje na šest vybraných umělců street artu, kteří silně ovlivnili streetartovou scénu. Těmito umělci jsou Banksy, Jean-Michel Basquiat, Philippe Baudelocque, Lek Le Rat, Shepard Fairey a M-CITY. Výsledná podoba praktické části bakalářské práce obsahuje šest streetartových obrazů. Každý z nich byl inspirován tvorbou konkrétního umělce. K malbě na balící papír a na plátna jsou využity streetartové aerosolové spreje značky Montana WHITE, akrylové fixy (viz. příloha č. 8). a bílá křída.

⁴⁹ Wheatpaste – Wikipedia. [online]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Wheatpaste>.

⁵⁰ KRATOCHVÍLOVÁ, Jitka. *Street art*. Ústí nad Labem: UJEP, 2014. s. 73.

⁵¹ Tamtéž, s. 55–75.

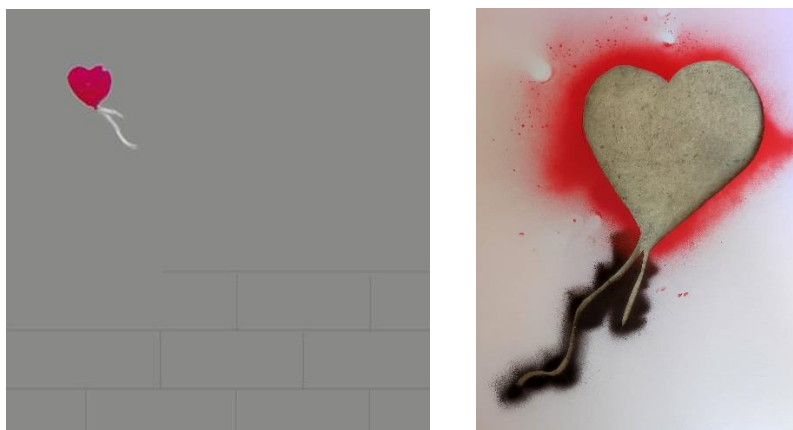
K tvorbě je použita volná malba a šablony vyřezané z kartonu nebo papíru. Z cyklu obrazů jsou vybrány dva, které jsou převedeny na plátna o rozměrech 80x80 centimetrů.

Každý apropriovaný obraz vychází z díla určitého streetartisty. Počáteční návrhy malby jsou ztvárněny v počítači v grafickém programu Adobe Photoshop a Adobe Illustrator. První malba (viz. příloha č. 1) vychází z tvorby Banksyho, právě jeho umělecká díla, a především technika jeho tvorby (stencils) podnítila téma i využití techniky v praktické části bakalářské práce. Čtvercovou kompozici o rozměrech 80x80 centimetrů mají obrazy apropriující zmíněného Banksyho, Philippa Baudelocqua (viz. příloha č. 3), Bleka le Rata (viz. příloha č. 4) a Sheparda Faireyho (viz. příloha č. 5). U ostatních obrazů jsou zvoleny podélné formáty (viz příloha č. 2 a 6). Umělci street artu jsou v obou částech bakalářské práce řazeni abecedně.

Apropriacce je založená na výběru jednoho ikonického prvku v díle každého ze šesti zvolených umělců. U Banksyho je tímto prvkem poletující balon ve tvaru srdce. V původní malbě se po tomto balonu natahuje malá dívka a jedná se o umělcovo ikonické dílo. V případě Basquiata je zvolen piktogram korunky, která prostupuje celou jeho tvorbou. Philippe Baudelocque si vytvořil vlastní styl v sérii *Kosmická zvířata*, pro kterou jsou typické bílé linky na černém pozadí. Černé pozadí pokryté bílými linkami je zvoleno i pro apropriovaný obraz. Ikonickým prvkem Bleka Le Rata je šablonová krysa a pro Sheparda Faireyho je zvolen motiv stylizované květiny. Posledním vybraným umělcem je M-CITY, jeho tvorba se zaměřuje na městský prostor a jeho nejčastějšími motivy jsou mechanické objekty, například prvek ozubeného kola.

Prvotním plánem bylo zrealizovat cyklus obrazů na plátne o rozměrech 80x80 centimetrů. Výsledný cyklus je nakonec proveden na balících papírech a pouze dva obrazy jsou převedeny na plátne. Materiál balících papírů byl zvolen pro jejich snazší manipulaci a pro větší svobodu při volení formátů.

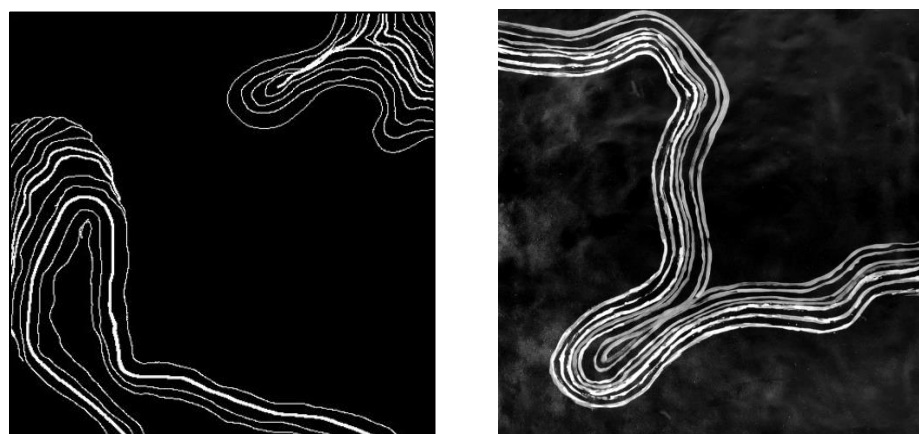
3.5 Praktická část – průběh vzniku obrazů

Obr. č. 17 – Návrh v programu Adobe Photoshop, Banksy/č. 18 – Šablona, Banksy

Obr. č. 19–20 – Návrhy na finální obraz, Basquiat

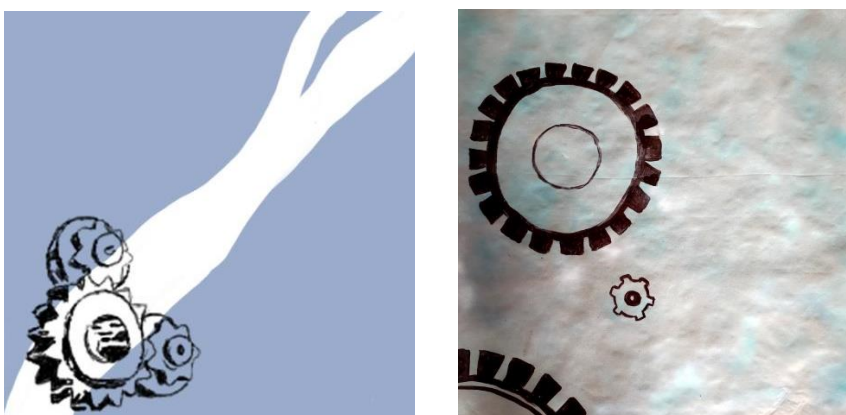
Obr. č. 21 – Návrh v programu Adobe Illustrator, Philippe Baudeloucq/č. 22 – návrh na balící papír

Obr. č. 23–24–Šablonové krysy, Blek Le Rat

Obr. č. 25–27 – průběh tvorby šablon, Shepard Fairey

Obr. č. 28 – Návrh v programu Adobe Photoshop, M-CITY/č. 29 – Návrh na balící papír

Závěr

Cílem práce bylo zmapovat vybrané české a světové osobnosti street artu a vysvětlit rozdíly mezi street artem a graffiti. V sedmdesátých letech v New Yorku prudce narůstala kriminalita a rozrůstala se chudinská ghetta ovládaná pouličními gangy. Graffiti se uchytilo nejdříve v chudinských čtvrtích jako je Bronx, Harlem nebo Brooklyn. Postupně tvorba graffiti procházela změnami a podstatou už nebyla pouze kvantita tahů, ale writeři se začali snažit o jeho originální ztvárnění. Graffiti postupně začalo pronikat do dalších zemí, například pomocí lifestylových magazínů a televize. Práce dále zachycuje to, jak street art postupně pronikal do oficiální výtvarné scény. Prvními graffiti umělci, které přijala oficiální výtvarná scéna, byli Jean-Michel Basquiat a Keith Haring.

Prostorem, který přilákal velké množství umělců, se v osmdesátých letech stala berlínská zeď, rozdělující Berlín na západní a východní. Umělcům bylo povoleno malovat pouze na její západní straně. Na zdi se nachází politicky motivovaná díla. Nejznámější z nich namaloval roku 1979 ruský umělec Dmitrij Vrubel. Práce také dokládá výpověď vášnivého malíře Josefa Achrera, který se osobně roku 1989 účastnil bourání berlínské zdi.

Další část práce se věnuje historii vývoje streetartového umění na našem území. Jednou z nejméně výraznějších osobností českého street artu je Jan Kaláb, který roku 2006 založil multifunkční prostor Třafačka. Jan Kaláb bývá často označován za zakladatele 3D graffiti v České republice. Velký význam pro tvorbu graffiti a street artu má u nás také Lennonova zeď, jejíž počátky sahají do roku 1980.

Následující část popisuje problematiku toho, zda je graffiti a street art umělecký projev nebo vandalismus a vysvětluje pojem legálních ploch, jejichž umístění je doloženo v příloze. Dále práce obsahuje stručný slovník pojmů vztahujících se ke streetartové tvorbě.

V bakalářské práci je kladen důraz na způsob tvorby vybraných umělců, protože praktická část bakalářské práce se věnuje právě apropiaci jejich děl. Vybraných streetartistů je celkem šest (Banksy, Jean-Michel Basquiat, Blek le Rat, Philippe Baudelocque, Shepard Fairey a M-CITY). Tyto umělce jsem vybrala z toho důvodu, že výrazně zasáhli do vývoje světové streetartové scény.

Bakalářská práce mi pomohla hlouběji nahlédnout do fenoménu street art a jednotliví umělci mě inspirovali pro vlastní streetartovou tvorbu, jejíž výsledkem je cyklus šesti obrazů a pláten. Text práce se z velké části zabývá technikami tvorby street artu, na které navazuje

praktická část bakalářské práce. Při vlastní tvorbě jsem si vyzkoušela nové techniky (prostřednictvím šablon) malby a kresby pomocí aerosolových sprejů, akrylových fixů a křídly.

Seznam použité literatury a další zdroje

BANKSY. *Wall and Piece*. London: Century, 2006. 207 s. 239. ISBN 1-8441-3787-2.

ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. Praha: Idea servis, 2019. s. 232. ISBN 978-80-85970-93-7.

LEWISOHN, Cedar. *Street art: the graffiti revolution*. London: Tate, 2009. ISBN 978-1854377678.

MATTANZA, Alessandra. *Banksy*. Praha: Universum, 2021. s. 240. ISBN 978-80-242-7419-5.

MATTANZA, Alessandra. *Street art – současná městská výtvarná scéna*. Praha: Slovart, 2018. 254 s. ISBN 978-80-7529-556-9.

ALTMANN, Lothar. *Lexikon malířství a grafiky*. Praha: Knižní klub, 2006. 664 s. ISBN 80-242-1576-4.

HUNTER, Garry. *Světový street art*. Brno: CPress, 2017. s. 128.

HARKER, Michael. *Icons of street art*. München: Kunth Verlag, 2019. 288 s. ISBN 978-3-95504-928-7.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jitka. *Street art*. Ústí nad Labem: UJEP, 2014. 95 s. ISBN 978-80-7414-651-0.

LÉKO, István, POSPISZYL Tomáš. *Street art Praha*. Praha: Arbor vitae, 2007. 464 s. ISBN 978-80-86300-99-3.

OVERSTREET, Martina. *In graffiti we trust*. Praha: Mladá fronta, 2006. 232 s. ISBN 80-204-1325-1.

PIJOAN, José. *Dějiny umění/1*. Praha: Odeon. 1. vydání. 1997, 336 s.

STAHL, Johannes. *Street art*. Rheinbreitbach: h.f.ullmann, 2013. s. 279.

SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010. 288 s. ISBN 978-80-247-2907-7.

BROŽ, Vladimír. *Kmeny 90: městské subkultury a nezávislé společenské proudy v letech 1989-2000*. Praha: BiggBoss, 2016. 816 s. ISBN 978-80-906019-9-4.

BROŽ, Vladimír, VESELÝ, Karel. *Kmeny: současné městské subkultury*. Praha: BiggBoss & Yinachi, 2011. 520 s. ISBN 978-80-903973-2-3.

BROŽ, Vladimír. *Kmeny 0: městské subkultury a nezávislé společenské proudy před rokem 1989*. Praha: BiggBoss & Yinachi, 2013. 744 s. ISBN 978-80-903973-8-5.

VERSTEEG, Chris. *Předmluva, Street Art – současná městská výtvarná scéna*. Praha: Slovart, 2018. s. 16.

Internetové zdroje

<http://www.artmuseum.cz/>

www.pametnaroda.cz/cs

<https://www.dictionary.com>

<http://www.jankalab.com/bio/>

http://www.ustaf.cz/radical/?page_id=84

<https://en.wikipedia.org/wiki/>

<https://urban-nation.com/artist/m-city/>

<https://cc.cz/>

<https://blekleratoriginal.com/blek-le-rat>

<https://publicdelivery.org/basquiat-crown/>

<https://lenasobina.estranky.cz>

<https://www.kfv.at/>

Použité zdroje obrázků v textu

Obr. č. 1: Wikiart. *TAKI 183-podpis*. [14. 6. 2022]. Dostupné z:

<https://www.wikiart.org/en/taki-183>

Obr. č. 2: ČT24. *Berlínská zeď*, malba Dmitrije Vrubela. [14. 6. 2022] Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1248377-kdyz-breznev-liba-honeckera-berlinska-zed-dnes>

Obr. č. 3: Wikimedia Commons. *Jan Kaláb, nástěnná malba, Mrštíkova, Praha*.

[16. 5. 2022] Dostupné z:

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan-Kal%C3%A1b,-Mr%C5%A1t%C3%ADkova-ul.,-Praha-10.jpg>

Obr. č. 4: Wikimedia Commons. *Lennonova zed'*. [10. 5. 2022] Dostupné z:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lennonova_ze%C4%8F_jako_venkovn%C3%AD_galerie.jpg

Obr. č. 5: Wikimedia Commons. *Banksy-muž s kytkou*. [10. 5. 2022] Dostupné z:

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Banksy.png>

Obr. č. 6: cc.cz. *Banksy-Dívka s červeným balónkem*. [10. 5. 2022] Dostupné z:

<https://cc.cz/banksy-spousti-vlastni-e-shop-nabizi-slavny-street-art-i-pouzity-sprej-kupovat-ale-mohou-jen-ti-nejkreativnejsi/>

Obr. č. 7: Basquiat-piktogram koruny. [14. 6. 2022] Dostupné z:

<https://publicdelivery.org/basquiat-crown/>

Obr. č. 8: Wikimedia Commons. *Philippe Baudelocque*. [14. 6. 2022] Dostupné z:

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mural_-_Voorstad_Goes_\(36688241396\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mural_-_Voorstad_Goes_(36688241396).jpg)

Obr. č. 9: Medium.com. *Blek le Rat*. [14. 6. 2022] Dostupné z:

<https://medium.com/@GlennNetworks/blek-le-rat-an-inspiration-c7c4c88166c7>

Obr. č. 10: Artsy.net. *Shepard Fairey*. [14. 6. 2022] Dostupné z:

<https://www.artsy.net/artwork/shepard-fairey-rise-above-flower>

Obr. č. 11: Widewalls.ch. *M-CITY*. [14. 6. 2022] Dostupné z:

<https://www.widewalls.ch/artists/m-city/artworks>

Obr. č. 12: Wikimedia Commons. *Nálepka na okně, Amsterdam*. [14. 6. 2022] Dostupné z:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sticker_window_amsterdam01.jpg

Obr. č. 13: Wikimedia Commons. *Tagging, Norsko, Oslo*. [14. 6. 2022] Dostupné z:

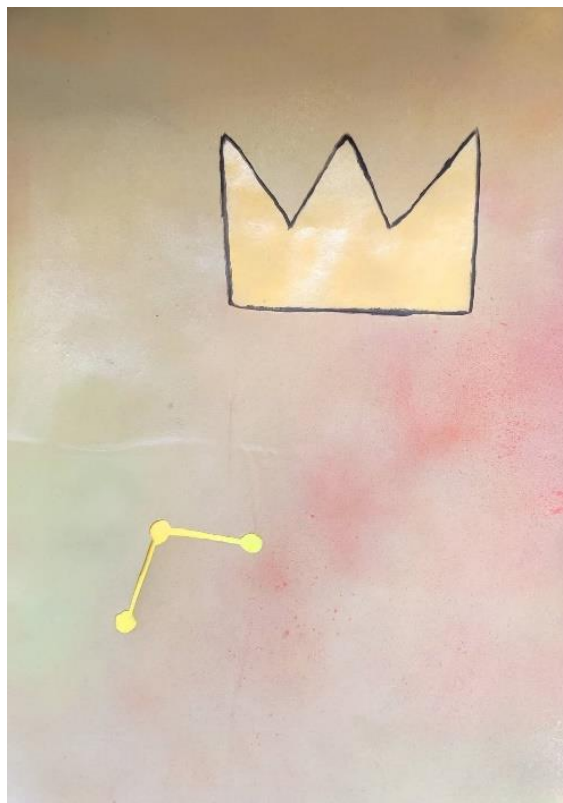
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tagging,_Gr%C3%B8nland_-_002.jpg

Obr. č. 14-16: Vlastní foto. *Ukázka vlastní tvorby pomocí šablon*

Přílohy – praktická část – finální obrazy

Obr. č. 1 – Banksy

Obr. č. 2 – Jean Michel Basquiat

Obr. č. 3 – Philippe Baudelocque

Obr. č. 4 – Blek Le Rat

Obr. č. 5 – Shepar Fairey

Obr. č. 6 – M-CITY

Obr. č. 7 – Pracovní plocha

Obr. č. 8 – Aerosolové spreje

Obr. č. 9 – Blek Le Rat, plátno

Obr. č. 10 – Shepard Fairey, plátno